

MANIFEST DEL MÓN CIENTÍFIC DELS PAÏSOS CATALANS

ARRAN DE LES CRISIS MÚLTIPLES I LA PANDÈMIA QUE VIVIM

La pandèmia que vivim ha generat una crisi sense precedents a escala mundial, amb uns costos humans, socials i econòmics que a hores d'ara desconeixem, perquè encara és lluny d'acabar-se. Mentre una part de la comunitat científica s'esforça per entendre l'origen i el desenvolupament de la pandèmia i aturar la propagació del virus, nosaltres, persones també vinculades a diferents àmbits de la recerca científica, sentim el deure d'aportar a la societat la nostra visió sobre la situació actual, i alhora apuntar algunes línies d'actuació que permetin evitar que repetim errors greus comesos en el passat i poder així encarar millor la construcció d'un nou futur.

El fet que aquesta pandèmia tingui uns impactes tan profunds i extensos es deu, en gran mesura, al model de desenvolupament global dominant, que depreda la natura i genera, entre altres trastorns, uns impactes creixents i uns desequilibris ambientals que amenacen l'estabilitat de la Terra i augmenten, cada vegada més, la vulnerabilitat social. Entre les febleses del model econòmic actual trobem: grans bosses d'atur i precarietat laboral; una falsa dicotomia entre salut i desenvolupament econòmic; unes pressions creixents sobre sectors públics crítics com la salut, l'educació o la ciència; una crisi profunda del sistema de cures; les pressions del sector financer i de grans corporacions per rebre ajudes públiques sense contraprestacions; un augment de la dependència exterior en el sector alimentari i de les grans cadenes de distribució; l'augment de riscos associats al control social mitjançant les noves tecnologies de la informació; etc.

El model de desenvolupament que ens ha portat fins ací no pot mantenir-se sense un creixement econòmic continuat, sense un consum creixent de recursos naturals i un correlatiu augment de residus i emissions, que no fan més que empitjorar la crisi sistèmica en la qual estem immersos, que té en la crisi climàtica i la de biodiversitat les dues manifestacions més greus. La biodiversitat és indispensable per mantenir les funcions vitals d'autoregulació dels ecosistemes, entre les quals la d'evitar que nous patògens es propaguin als éssers humans. Des de 1992, la comunitat científica ha advertit, reiteradament, sobre la gravetat dels riscos que té la destrucció de la biodiversitat i la degradació dels ecosistemes per a la humanitat. Posteriorment, l'informe sobre la salut planetària publicat per l'IPBES (Plataforma intergovernamental per a la biodiversitat i els serveis ecosistèmics) el 2019, conclou que la societat humana està en perill per la degradació accelerada dels sistemes naturals de suport a la vida; i un estudi de 2020, de la mateixa plataforma, sobre biodiversitat i pandèmies, posa en evidència la interrelació entre el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat a escala planetària i l'emergència de pandèmies. Tenir cura de la biodiversitat no és opcional, doncs, sinó una inversió preventiva estratègica indispensable per al benestar de la societat present i futura. Recentment, el darrer informe de l'IPCC (Panell internacional del canvi climàtic) confirma la gravetat de la crisi climàtica, la severitat dels impactes previsibles, el caràcter irreversible d'alguns processos i la necessitat urgent d'adoptar mesures dràstiques per reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle.

CANVIAR DE RUMB

La ciència ha posat de manifest que aquesta crisi sistèmica té l'origen en la relació irresponsable d'una part de la humanitat –de la qual formem part– amb la natura. La recuperació dels efectes de la pandèmia dependrà de la nostra resiliència i capacitat de transformació, tant individualment com col·lectiva. Estem en una cruïlla històrica: seguir augmentant les tendències insostenibles, augmentant la vulnerabilitat humana, o canviar de rumb.

Som conscients que els efectes positius que hem constatat en l'ambient, especialment durant els períodes de confinament més estrictes en temps de pandèmia, com ara la davallada de la contaminació de l'aire en les ciutats, la reducció d'emissions de gasos d'efecte hivernacle o el descens de la pressió humana sobre el medi natural, són efectes positius però transitoris, que han revertit quan s'han acabat les restriccions. Calen, doncs, esforços concertats, sostinguts en el temps

i planificats amb criteris de justícia social i ambiental, si volem que la millora d'aquestes condicions ambientals es consolidi, es mantingui i millori al llarg del temps.

El Programa de Nacions Unides pel Medi Ambient ha alertat que cal una resposta integral acompanyada per una acció transversal, urgent i decidida per planificar un món post-Covid-19, si no volem recaure en les inèrcies que ens han dut on som. És per això que veiem la crisi actual com una oportunitat extraordinària per fomentar valors positius latents en la societat, fonamentats en una ètica de la terra que inciti a la creativitat, la solidaritat o la cura mútua, imprescindibles per a la necessària transformació que hem d'endegar col·lectivament i també com una oportunitat per promoure l'enfocament de les Nacions Unides sobre «una sola salut», concepte que inclou la salut humana, animal i ambiental com l'únic plantejament eficaç per aturar futures pandèmies i respondre al mateix temps als grans reptes ambientals.

Aquest manifest, promogut i signat per científics que treballem als Països Catalans, o que ens hi sentim vinculats, planteja deu directrius estratègiques per avançar cap a un model socioeconòmic més resilient, saludable i sostenible als Països Catalans, després de l'actual crisi, tal com han proposat altres països del nostre entorn.

Aquestes directrius tenen el potencial de generar sinergies positives per impulsar la transformació necessària, motiu pel qual creiem que s'haurien de començar a aplicar com més aviat millor, a totes les escales, a mesura que la crisi sanitària vagi remetent:

- 1. Abandonar el model de desenvolupament centrat en el creixement agregat del Producte Interior Brut**, diferenciant els sectors productius que poden créixer i necessiten inversió (per exemple sectors públics essencials com educació i salut, energia i materials sostenibles), d'altres sectors que han de decreïxer a causa de la seva insostenibilitat, especialment els associats a l'ús dels combustibles d'origen fòssil o nuclear, mineria, i béns de consum no essencial. Això demana substituir el PIB per altres indicadors basats en sistemes integrats de comptabilitat social, ambiental i econòmica, que tinguin en compte els impactes socials i ambientals de les activitats econòmiques sobre el benestar humà i de la Terra en el seu sentit més ampli, que puguin orientar la nostra societat cap a un futur de sostenibilitat de la vida.
- 2. Fomentar polítiques de producció, consum i inversió que tinguin en compte els límits ecològics i evitin generar un deute injust i inassumible per a les generacions futures.** El model econòmic ha d'anar dirigit a assegurar la provisió de béns i serveis essencials per part del teixit productiu de manera que es garanteixi la salut integral i el benestar de la població, i ha d'apostar pel bé públic i el bé comú, minimitzant la dependència respecte al mercat global, volàtil i especulatiu, que en gran part depèn d'estratègies de deslocalització de la producció d'aquests béns i serveis essencials. Es tracta de prioritzar la proximitat i materialitzar-la, afavorint les cadenes de subministrament curtes.
- 3. Abandonar les energies fòssils i fomentar una transició ràpida i justa vers les energies íntegrament renovables**, que permetin l'aprofitament d'un bé comú, com és l'energia solar o eòlica, de manera que la riquesa generada en aprofitar-la, transformar-la i utilitzar-la repercuteixi en el benestar de tota la societat i, especialment, de les persones que viuen en els territoris propers als aprofitaments i, que en cap cas, l'aprofitament de l'energia es faci amb els criteris de l'economia extractivista que ha practicat el productivisme.
- 4. Dissenyar i implementar una fiscalitat ambiental progressiva** per desincentivar la sobreexplotació i la destrucció irreversible dels recursos naturals, i incentivar les alternatives regeneradores i sostenibles d'una nova economia circular, per fer front a la crisi climàtica i les conseqüències de la degradació dels ecosistemes. Aquesta nova fiscalitat hauria de finançar la transició ecològica amb inversions en ciència i tecnologia orientades al bé comú. Com a territori socialment i econòmicament avançat, hauríem de voler encapçalar la transició cap a uns models realment sostenibles, prioritzant decididament les polítiques a favor de la salut de la natura i de la societat.
- 5. Abandonar el model de mobilitat vigent, basat en grans infraestructures i modes de transport insostenibles**, que generen uns costos ambientals, econòmics i socials inassumibles.

Aturar les grans inversions que anaven destinades a infraestructures dissenyades amb els paràmetres d'aquest model, per prioritzar alternatives i serveis que calen ara i en un futur pròxim.

Desenvolupar un nou model de mobilitat més segur, menys agressiu amb el medi ambient i de menys malbaratament energètic, amb més mobilitat no motoritzada i més transport públic, centrat en la creació de xarxes de proximitat.

6. Transformar el sistema agrícola i alimentari actual per avançar vers la sobirania alimentària basada en l'agroecologia, que assegura la conservació de la biodiversitat, el manteniment del món rural, la producció d'aliments sostenibles i locals, amb unes condicions de treball dignes; això requereix la substitució de les cadenes globals de producció i distribució d'aliments per una relació de proximitat entre productors i consumidors i on els sòls, la biodiversitat, l'aigua i l'entorn natural estiguin en el centre dels processos de recuperació i revitalització de la nova ruralització.

7. Revertir la pèrdua de biodiversitat i potenciar el desenvolupament de la «infraestructura verda», que constitueix la base que sosté el benestar i la salut de la societat. Això implica invertir en la protecció i restauració dels ecosistemes, espais naturals i connectors ecològics, essencials per garantir la viabilitat de les poblacions de fauna i flora silvestres i facilitar desplaçaments que els permetin adaptar-se al canvi climàtic, així com altres «solucions basades en la natura», que augmentin la resiliència dels espais urbanitzats i les infraestructures front als riscos naturals associats a l'escalfament global. Les actuacions per recuperar espècies clau, amenaçades o en declivi, com els insectes pol·linitzadors, entre d'altres, són essencials.

8. Convertir la recerca, l'adaptació al canvi climàtic i la protecció i restauració ambiental en pilars clau del nou model socioeconòmic, de manera que l'acció contra el malbaratament de recursos, la crisi climàtica i la pèrdua de la biodiversitat esdevinguin veritables objectius transversals de tot el país. La preparació i l'afany de millora dels equips científics i tècnics del país, unida a l'opció d'una ciència amb dades obertes, i la flexibilització de les normes de propietat intel·lectual per facilitar l'accés social als coneixements vinculats amb el bé comú, han d'ajudar a fer viable una transició ràpida i eficient cap a un nou model socioeconòmic més sostenible; només cal un compromís polític clar i que s'hi destinin els mitjans necessaris.

9. Reconèixer la importància cabdal que té la qualitat i la vitalitat de la participació social, i adoptar, per tant, mesures per regenerar la governança actual per fer-la més participativa, equitativa, justa i efectiva, d'acord amb els principis de la bona governança internacionalment acceptats: integritat, honestat, equitat, transparència, avaluació i rendició de comptes. Informar de manera clara i regular la ciutadania i la comunitat educativa, implicant-hi els mitjans de comunicació, difonent les iniciatives inspiradores i les bones pràctiques, per fer créixer la consciència i la responsabilitat social i ambiental.

10. Establir programes d'ensenyament i formació, a tots els nivells, que promoguin i fomentin la visió sistèmica i l'esperit de cooperació. És fonamental que la majoria de la societat pugui comprendre les relacions sistèmiques i les conseqüències nefastes del model actual de pensament i actuació, dissociat d'una visió holística; així com el valor dels processos cooperatius, en contraposició a la competició i l'èxit individuals, com a bases d'una societat preparada i capaç d'avançar cap a l'assoliment dels reptes esmentats.

Com a persones compromeses amb el futur socioecològic dels Països Catalans, creiem que aquestes orientacions ens poden conduir cap a una societat més sostenible i equitativa, basada en valors de respecte cap a la natura i les persones. Impulsar aquesta transformació demana coratge i creativitat, però seria la millor inversió per al futur de les generacions que vindran, que hauran d'enfrontar-se a situacions molt més difícils. Creiem que només sobre aquestes bases es poden construir alternatives viables a l'insostenible model actual i, per tant, instem tothom a posar fil a l'agulla, cadascú des de la seva responsabilitat, aprenent a gestionar les crisis i les incerteses associades i ajudant a la transformació de la societat.

Podeu signar-lo en [aquesta adreça](#).